

Od přemetů a hvězd k pohádkám

Jaroslava Kodeše znají rozhlasoví posluchači jako režiséra několika seriálů – připomeňme alespoň Dietlova Doktora Marcuse a jeho rod –, mnoha pohádek, her pro děti a nesčetných dramatizací, četeb na pokračování, literárních pořadů či vzpomínek, jež zaznívají na vlnách Vltavy i Dvojky. Rozhovor pro Týdeník Rozhlas jsme si nicméně nedomlouvali ve vinohradské budově Českého rozhlasu, ale v Radotíně. V kulturním středisku U koruny, kde vystupovalo Rádobydivadlo Klapý s pozoruhodnou inscenací, kterou Jaroslav Kodeš s tímto amatérským souborem nastudoval.

„Mám rád silné příběhy. Takové, které dokáží rozvíjet naši fantazii a zavádějí nás do jiných světů,“ říká režisér Jaroslav Kodeš
Foto Mona Martinů

Elegie tyrolská, o jejíž inscenaci hovoříme, je přepracovanou verzí hry Chrám bolesti, kterou napsal amatérský divadelník a vysoko-horský průvodce Josef Tejkl. Zachytil v ní svou osobní tragédii: v říjnu 2002 vyrazil s devítiletým synem Jakubem na tři tisíce metrů vysoký alpský vrchol Keeseck. Náhle se však přihlala sněhová smršť a Jakub při sestupu zemřel na podchlazení. Tejkl byl rakouskými úřady obžalován za zabití syna a v Čechách vláčen bulvárními médii. Co vás k jeho příběhu nejvíc přitahovalo?

Silné téma a fakt, že v autorské verzi se ten příběh nedal hrát. Josef Tejkl byl kamarád, a když se na mě obrátil, jestli bych se v Rádobydivadle neujal režie jeho hry,

potěšilo mě to. Téma mi navíc bylo blízké – také mám rád hory a také jsem se svými dětmi absolvoval leccjaký krkolomný výstup. Jenže když jsem se do šedesáti stránek původní verze Josefovy hry začel, uvědomil jsem si, že inscenovat ji tak, jak ji napsal a pak poslal do soutěže Alfréda Radoka, jen bych mu tím ublížil. Příběh byl rozvolněný, zasutý pod nadbytečným líčením okolností, převažovala v něm sebeobhajoba hlavní postavy, její pózy, její spílání celému světu... Práce na scénáři mi trvala rok. Snažil jsem se v něm zesílit pravdu hrdinových protihráčů – jak jeho bývalé ženy, kterou připravil o dítě, tak státní zástupkyně, která na něj podala žalobu. Zpevnil jsem štávu příbě-

hu, aby měla silnější tah a probouzela různé otázky, třeba jaké jednání je zodpovědné a jaké už ne.

Myslím, že se vám to povedlo. Vaše inscenace se mi dlouho honila hlavou. Jak ji ale přijal autor? Hlavní postava, do které se projektoval, mi po pravdě řečeno moc sympatická nebyla.

Když jsem si Pepíkovu hru poprvé přečetl, hned jsem mu řekl, že takhle, jak je, ji inscenovat nemůžu. Dal mi volnou ruku, že ji můžu upravit, jak chci. A když jsem mu pak po roce ukázal svůj scénář, řekl, že se mu líbí a ať ho s Rádobydivadlem udělám. Zajímal se o to, jak ji zkoušíme, výsledek ale už neviděl. Při výstupu na Kralický

Sněžník na jaře 2009 dostal infarkt a zemřel.

Spolupráce se souborem z Klapý pro vás není nějakým náhodným odskokem k ochotníkům. V amatérském divadle působíte již dlouho a máte za sebou režie více než dvaceti inscenací v nejrůznějších českých souborech. Kdy a jak jste se k amatérskému divadlu dostal?

V mládí jsem býval aktivním sportovcem. Žil jsem v Poděbradech, dělal jsem sportovní gymnastiku a v roce 1973 – to mi bylo devatenáct – se na mě obrátil architekt Jan Pavlíček, režisér tamějšího divadelního soboru Jiří z Poděbrad, jestli bych ve hře Leonida Andrejeva Ten, který dostává polí-

ky nemohl vystupovat jako artista. Hra se odehrává v cirkusovém prostředí a oni potřebovali někoho, kdo umí chodit po rukou a dělá hvězdy a přemety. A mně se tehdy divadlo zalíbilo tak, že jsem k němu od sportu sběhl.

Kudy vedla vaše cesta od amatérů k profesionálům, tedy přesněji k rozhlasu?

Ve druhé polovině sedmdesátých let jsem studoval v Praze Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy a souběžně jsem navštěvoval Lidovou konzervatoř, zřizovanou krajským kulturním střediskem. Na ní jsem dva a půl roku intenzivně studoval divadelní režii. Přednášky a semináře na konzervatoři vedli například Rudolf Felzmann, Zuzana Kočová, Jarmila Drobá-Černíková, Bořik Procházka... Obor hudebního divadla vedl Zdeněk Štěrba a do jevištní řeči nás zasvěcovala jeho partnerka, rozhlasová režisérka Veronika Matějová. Když jsem od-promoval na vysoké, bylo mi jasné, že víc než k pedagogické práci mě to táhne k divadlu. A tehdy mi Veronika Matějová nabídla, že bych to mohl zkusit u ní v oddělení režisérů stanice Praha. V rozhlasu jsem začínal jako technický redaktor: dozoroval jsem živé vysílání, například Rozhlasové noviny, Studio Sedm, točil A léta běží, vážně... K literatuře a k rozhlasové činnosti jsem se ale dostal, až když jsem do rozhlasu nastoupil podruhé, tedy v polovině devadesátých let.

Proč jste z rozhlasu odešel?

Poprvé jsem do něj nastoupil v roce 1982, dlouho jsem se k pořádné režii nemohl dostat a to, co jsem dělal, se mi stávalo rutinou. Proto jsem přešel do armádního vysílání, kde jsem se podílel na tehdy dost oblíbené Polní poště. Ale trochu jsem se tam nepohodl, režie byla stále v nedohlednu a ve

mně rostl pocit, že odborně nerostu. Takže když jsem těsně před revolucí dostal nabídku z Rakovníku, kde už jsem tehdy žil a dělal jsem tam amatérské divadlo, jestli bych nenastoupil do tamějšího kulturního domu jako ředitel, na nabídku jsem kývnul a z rozhlasu jsem odešel. Po nějaké době mi ale Zdeněk Štěrba opět hodil lano, znovu jsem začal s rozhlasem spolupracovat jako externista, točil jsem dokumenty a v roce 1995 se mě tehdejší šéfredaktor Prahy Libor Vacek zeptal, jestli bych nechtěl točit pohádky. Známy rozhlasový režisér Karel Weinlich tehdy odcházel do důchodu a já si řekl – Zkusím to ještě jednou.

Kromě pohádek ovšem natáčíte mnoho dalších rozmanitých žánrů – od literárních pásem přes dokumenty a dramatizace až ke hrám a seriálům. Který z těch žánrů máte nejraději?

Rádobydivadlo Klapý na zájezdě v Lucembursku v roce 2010

Právě pohádku. Jednoznačně. V amatérském divadle jsem vlastně také začínal pohádkami a i s rakovnickým souborem jsme inscenovali řadu pohádek.

a zavádějí nás do jiných světů. A rozhlasová pohádka umožňuje právě s fantazií pracovat snad ze všech rozhlasových žánrů nejvíce. S fantazií posluchačů i inscenátorů. Nabízí mi možnost, abych prostřednictvím zvukové podoby inscenace podněcoval představivost dětí i dospělých. Jako režisér se v tomto žánru cítím velmi svobodný.

Na jaké ze „svých“ pohádek jste nejpyšnější, na které z nich rád vzpomínáte?

Dost mi přirostla k srdci řada inscenací pohádkových her Karla Siktance – například Černý jezdec, bílý kůň, Heřmaňský poklad, Hody pro nevěstu... S nimi jsem v polovině devadesátých let s tímto žánrem v rozhlase začínal. Nebo trilogie Vladimíra Zajíce, někdejšího dramaturga hradeckého Draku: Vlčpanna, Wolfi, Hadí král. Ty jsou už víc „fantasy“ než pohádkami. No, a potom texty Anny Juráskové. Od ní jsem dělal šest či sedm ta-

Eva Kodešová, Ladislav Valeš a Pavel Macák v představení Rádobydivadla Elegie tyrolská

Co vás k pohádkám tak přitahuje?

Mám rád silné příběhy. Takové, které dokáží rozvíjet naši fantazii

kových rozverných, lehce naivních příběhů, původních i inspirovaných klasickými pohádkami. Nejvíce si snad cením dvou děl Dobrodružství lišky Bystroušky, které připravila stejná autorka. Báječné písničky k těmto pohádkám píše její televizní kolega Jiří Chalupa.

Jak se prosazuje vaše touha po silných příbězích v ostatních žánrech, které natáčíte?

Tak třeba při četbě na pokračování z románu Lovec draků se mi, myslím, podařilo vyjít vstříc i obdobné touze posluchačů: afghánský autor Khaled Hosseini ve svém světovém bestselleru zachytil nástup Talibanu, životní selhání hlavního hrdiny, který nepomohl svému sluhovi v osudné situaci, i život afghánských emigrantů v Americe. Četba měla osmnáct dílů, vysílala ji stanice Praha a znamenala silnou odezvu posluchačů. S obdobnou odezvou jsem se ostatně setkal, když se vysílalo šestatřicet dílů četby z dokumentárního románu Jindry Jarošové Svatí kacíři.

Román, který zachycuje osudy věrozvěstů Konstantina a Metoděje, vydal Radioservis, a pokud vím, měl i slušný čtenářský ohlas.

Kdykoli potkám Jiřího Štěpničku, vždycky vzpomínáme, jak jsme si natáčení tohoto byzantsko-moravského příběhu s Borisem Rösnerem užívali.

Pomáhá vám při natáčení pohádek i vaše pedagogická erudice?

Při práci s dětmi z Dismanova souboru jistě ano, ale ony jsou pro práci před mikrofonem už skvěle připraveny svými vedoucími – manžely Fleglovými. Vidíte, zapomněl jsem říct, že v „prvním děství“ své rozhlasové práce jsem s dismančaty pracoval také. Jejich tehdejší vedoucí Jan Berger mi svěřil jeden z jejich oddílů. Měl jsem v něm velmi šikovné děti, ně-

S vnučaty

keré z nich se staly herci z profese – například Jirka Plojhar nebo Honza Teplý; ten dnes působí v Divadle pod Palmovkou. Svě pedagogické vzdělání víc než ve studiu využívám jinde. V Českém rozhlasě působí elévové, mladí lidé, kteří v něm mají zájem pracovat, dostávají školení z techniky, chodí natáčet ankety a věnují se i hlasové interpretaci. Já mám na starosti asi šest z nich. Hlavně se snažím, aby se naučili dobře mluvit a mohli se uplatnit v různých rozhlasových žánrech. Pokud se v jejich mluvě objevují logopedické vady, posílám je za odborníkem. Většina z nich má ale naštěstí nešvary, které se dají odstranit snadněji – třeba neumějí udělat tečku za větou. Což je velmi časté klišé odposlouchané ze soukromých rádií.

Jaká je z vašeho hlediska jazyková úroveň lidí, které dnes slycháme v rozhlase a televizi?

Bohužel jde stále dolů. A to nejen u takzvaných obyčejných lidí, kteří promluví na mikrofon jen jednou dvakrát za život, ale také u politiků anebo u příslušníků profesí, u nichž by měly být komunikační dovednosti samozřejmostí. Při natáčení dokumentů často narážím na dikční i gramatické chyby a hlavně na chabé stylistické schopnosti – dokonce i některých

Dietlův seriál Doktor Marcus a jeho rod, mnoho pohádek a her pro děti, nesčetné dramatizace, četby na pokračování a literární pořady – taková je bilance rozhlasového režiséra Jaroslava Kodeše

Foto Mona Martinů

našich redaktorů. Kolikrát musím natáčení zastavit a ptát se: Co jsi chtěl touhle větou říct? Přesto jsem rád, že pracuji ve veřejnoprávní instituci, v níž se na jazykovou úroveň vysílání přece jen stále ještě dbá.

U herců, předpokládám, se s podobnými problémy nesetkáváte.

To ne, ale ne každý z nich umí jen s pomocí svého hlasu vytvořit

postavu nebo přečíst povídku tak, aby působila plasticky. V amatérském divadle je řada šikovných herců. Někteří se mě občas ptají, jestli bych je nemohl obsadit i do nějakého rozhlasového pořadu. Jednou jsem to přes své pochybnosti zkusil – a stalo se, co jsem předpokládal: nešlo to. Do filmu můžete obsadit člověka z ulice, a když ho přimějete, aby se před kamerou choval přirozeně, pak

má výsledek svůj smysl. I při inscenování v amatérském divadle dokážu člověka, který začíná, přizpůsobit postavě tak, že jí divák může věřit. V rozhlase to ale nejde. Kdo nezvládl v oblasti hlasové interpretace řemeslné dovednosti, ten před mikrofonem a poté v posluchačově předstávě postavu nevykouzlí. Natož aby ho při četbě nějakého delšího souvislého textu dokázal vedením příběhové nebo tematické linky zaujmout a připoutat k rádiu. To ostatně nedokáží ani někteří profesionálové.

A už zase připomínáte amatéry. Co tomu říká vaše žena? Místo toho, abyste ji po práci vzal třeba na výlet, utíkáte za ochotníky...

Víte, ona k nim patří. Seznámili jsme se na konzervatoři a můj koníček – amatérské divadlo – se mnou plně sdílí. Teď začínám se členy našeho souboru studovat Schafferova Amadea, kde sice nebude vystupovat, ale v té další inscenaci, jejíž titul mi už zraje v hlavě, určitě. A na ty výlety nám čas zbude také. Se svými dětmi jsme kdysi prochodili a slezli všechny české hory. A už se těším, až po nich půjdeme se svými – zatím ještě příliš malými – vnoučaty.

■ Bronislav Pražan, publicista

AGATHA CHRISTIE

RADIOSERVIS

1/KREV
NA CHODNÍKU

2/ZNAMENÍ

NOVINKA
CD 229 Kč

www.radioservis-as.cz

Další případy slečny Marplové

Hrají: Viola Zinková
Michal Pavlata
Hana Kofránková
Josef Červinka

Režie: Petr Adler

Stále v nabídce:

Komplet 5 CD 899 Kč/
1 CD samostatně 229 Kč

